

SORSELE. (Umeå lappmark.)

Med anledning af det kgl. brefvet 27 sept. 1673 afsöndrades inom *Lycksele* gäll en kapellförsamling, som blef upphofvet till *Sorsele* pastorat. Det första kapellet låg emellertid vid *Illesnöhle*, nuvar. Gillesnuole vid sjön Störvindeln nordvästra ända. Där stationerades 1674 den nyförordnade komm. i Lycksele (se inledn. till Lycksele). Han tituleras ännu ett stycke in på 1700-talet kapellan i Illesnöhle, men skrifver sig själf å lönekvitton fr. o. m. 1701 capellan i *Sortsele*. Då Sorsele emellertid sannolikt redan under 1690-talets förra hälft gjordes till kyrkplats, synes det alltså tagit någon tid, innan det nya församlingsnamnet vann häfd; kanske det dröjt framemot år 1700, innan den å Sorseleholmen uppförda kapellbyggnaden var färdig att tagas i bruk och prästen kunde bosätta sig på det dit förlagda kaplansbordet.

Genom kgl. resol. 17 maj 1821 utbröts Sorsele från Lycksele till eget pastorat, hvars första khde tillträdde 1827. För betjänandet af ett par hufvudsakligen för lapparnas behof tillkomna kapell vid *Ammarnäs* och *Gargnäs* anställdes 1914 en extra prästman benämnd pastoratsadjunkt. Först år 1920 fick Sorsele en ordinarie komm., stationerad i Gargnäs.

Kon. Carl XI:s gåfva af en ännu i Sorsele kyrka bevarad kyrkohandbok 1694 står ganska sannolikt i samband med första kapellbyggandet på Sorseleholmen. Liksom det äldsta kapellet i Gillesnuole synes det första Sorselekapellet tydligen varit af mycket primitiv beskaffenhet, och beskrifves i visitationsberättelser från 1740-41 såsom en stor stuga om 12 à 14 aln. i fyrkant med tak af näfver och takved, men utan sakristia, så att prästen måste ikläda sig mässekläderna i församlingens åsyn; fönstren voro små gluggar utan ramar och panelning. På grund af dess förfallna skick förordade landshöfding Gyllengrip 8 febr. 1742 byggandet af ett nytt kapell samt föreslog till byggmästare H. Beskop, som några år tidigare uppbyggt träkyrkorna i Lycksele och Öfver-Torneå samt reparerat Neder-Torneå lands- och Umeå stadskyrka. Det nya kapellet i Sorsele uppfördes 1744, men synes ha varit dåligt ihopkommet, ty vid en besiktning 1788 befanns det bristfälligt både till väggar, tak och innanrede, så att en grundlig reparation ansågs högst nödvändig. Detta arbete, som utfördes under ledning af Joh. Abrahamsson, nybyggare i Lycksele, var färdigt 1792. Den nuvarande tornprydda träkyrkan uppfördes 1859 enligt ritning af konduktören i Öfverintendents-ämbetet Ludvig Hedin och invigdes 11 dec. s. å.

Det år 1750 af lapparna återuppförda kapellet vid Gillesnuole, där gudstjänst hölls en eller ett par gånger om sommaren, reparerades 1795-98, men förlorade i och med lapparnas undanträngande af nybyggarna så småningom sin betydelse och slopades år 1858¹, då ett nytt kapell inrättades i *Ammarnäs* vid Gauträsk, hvilket nu

¹ Kapellbyggnaden, hvars grundvalar ännu kunna skönjas, såldes för 19 rdlr och flyttades till Granåkers by, där det nu tjänstgör som lada.

är ersatt med en 1910-12 uppförd kapellbyggnad efter ritning af arkitekt Torben Grut. Kapellet i *Gargnäs* byggdes enligt en 1908 fastställd ritning af Gustaf Améen.

Tre mil västerut från Sorsele kyrka, 1/4 mil norr om nybygget Giltjaur på ett berg *Datja Pakte* (af datja, bonde och pakte klippbrant) förekommer en stor sten 90 aln. hög, i form af en kolossal människoskepnad, stående upprätt med sammanlagda armar öfver bröstet. Stället har ännu i sen tid varit en offerplats för lapparna (Läsn. för folket 17)

[Litt: *K. Myrin*, Ur gamla papper. Ett bidrag till Sorsele sockens krönika, i Från bygd och vildmark, Årg. 1910, s. 123. - Ur en lappmarkssockens krönika, ib. årg. 1915, s. 48.]

Prästerskapet före 1827, se *Lycksele*.

KYRKOHERDAR.

1. **Johan Ullenius** (1827-35), första pastor i Sorsele, utn. 28 okt. 1826, tilltr. 1 maj 1827; utn. 30 maj 1832 till pastor och skolmästare i Jockmock, tilltr. 1 maj 1835, se *Jockmock*.

2. **Conrad Grönlund** (1835-42), utn. pastor i Sorsele 23 febr. 1833, tilltr. här 1 maj 1835; khde i Fredrika 26 sept. 1840, tilltr. 1842; sist khde i *Åsele*.

3. **Anders Thomasson Fjellner** (1842-76), f. 18 sept. 1795 på det kala Rutefjället i Härjedalen af lappska föräldrar, som med sina renar drogo från Norge till sitt vinterhem i Hede s:n. Af sina anhöriga lärde han läsa i bok, och när hans fader aflidit 1804, tog en aflägsen släkting hand om honom och sände honom till skolan i Östersund. Åren 1805-18 tillbragte han där och i Hsands gymn., vandrade hvarje vår upp till mor och syskon i fjällen och mot vintern åter ner till studierna. Inskrefs vt. 1818 som stud. i Upsala, där han vistades 1818-20. Under något af dessa år blef han föreställd för Carl XIV Johan, som på lappmarkssonen verkade imponerande och städse var föremål för dennes djupaste beundran. År 1821 erhöll Fjellner förordn. att ss. vikarie bestrida missionärssysslan i Juckasjärvi och Karesuando lappmarksdistrikt. Härunder lärde han sig äfven finska språket. Under dessa vandringar i fjällnaturen väcktes och stärktes kärleken till hans eget folk, dess minnen i saga och sång; han företog sig att på skilda håll göra uppteckningar och samla dessa spridda sägner, liksom Lönroth ungefär vid samma tid gjorde i Finland. Själff ej utan poetiska anlag, trodde Fjellner sig t. o. m. funnit fragmenter af ett lappskt epos om Solens söner (*Peiven parneh*). I olikhet med andra af hans stam, som förunnats att ernå en högre bildningsgrad, föraktade

han ej sin börd och härkomst; tvärtom öfverskattade han sin folkstam och dess historiska betydelse, trodde fullt och fast, att Samefolket varit Nordens urinnevånare, och att de folksånger och sånger, han samlat och på hvilka han bokstafligen trodde, inneslöto deras uräldsta historia. Fjellner prästvigdes 23 aug. 1828 i Hsand, förordn. till past. adj. i Juckasjärvi, tillika vakanspred. och curam gerens därst. från 30 mars 1831 till febr. 1832, bestred äfven pastorsgöromålen i Karesuando fr. 1 maj 1838 samt i nov. och dec. 1841. Tjänstgjorde därjämte som finsk och lappsk tingstolk fr. dec. 1835 till apr. 1842. Under denna tid kom han i beröring med Torneådalens andlige väckare Lars Levi Læstadius, men denne synes ej gjort något nämnvärdt intryck på Fjellner. Han utnämndes 24 febr. 1841 till pastor i Sorsele med tilltr. 1 maj 1842, upplöste i apr. sitt lilla bo i Juckasjärvi, slaktade och sålde sina renar och behöll blott 11 körrenar, med hvilka han jämte hustru och barn anträdde en ytterst vådlig färd till Sorsele, dit de efter 6 veckors resa ankommo, sedan de af nattvak och ansträngningar många gånger varit nära döden. Här tillbragte han de 34 återstående åren af sin lefnad. På 70:de året började hans syn försvagas, och slutligen blef han alldeles blind, så att han måste hålla vikarie, hvarigenom hans små inkomster förminskades. Därtill stötte olyckor och sjukdomar. Det är ej utan, att han från sockenbornas sida äfven fick röna förföljelser. Ehuru han i afseende på lära och lefverne var en rätt-rådlig och aktningsvärd man, hade hans tidigare långa vandrarelif i fjällen gjort honom mindre van i bildadt sällskap, och minst hade han håg och sinne för administrativa och sociala värf. Han lefde i sitt folks forna minnen. Fjellner afled 22 febr. 1876, 80 år 5 m. 4 dagar. Professor *O. Donner* i Hfors, som i sina år 1876 utgifna *Lieder der Lappen* publicerat Fjellners uppteckningar, har om honom uttalat följande ord: I kärleksfullt minne har den gamle Fjellner i Sorsele bevarat sin barndoms erinringar från början af detta århundrade. Utan honom skulle de sannolikt för länge sedan varit försvunna ur folkets medvetande. Må de, såsom de här återgifvas, för den gamle framstå såsom en af honom rest ärestod åt fädrens minne. Professor *Gust. von Düben*, som för sitt arbete *Lappland och lapparna* äfven besökte Fjellners hem, har i *Ny Illust. Tidn.* 1876 n. 15 ägnat honom en dödsruna med bifogadt porträtt. Från denna minnesteckning är ofvanstående till sina hufvuddrag sammanfattadt.

G. 6/1 1838 m. *Christina Päivadtj*, f. 24/10 1813, en lappflicka från Karesuando, härstammande fr. Paldamo i Finland, d. i Sorsele 10/9 1876.

Barn: *Thomas*, f. 22/10 1838 i Enontekis, bonde i Fjällnäs, Sorsele, d. 5/7 1885, *Ella Amalia*, f. 29/11 1840, flyttade till Umeå 1876; *Napoleon*, f. 30/12 1842 i Sorsele, stud. i Upsala 1870, lärare vid Skytteanska skolan i Tärna, d. där 1885;

Emma Christina, f. 11/5 1845, d. 4/7 1857; *Carolus*, f. 27/6 1847, understödstagare, bodde 1914 jämte sin hustru Brita Mårtensdotter på ålderdomshemmet för lappar i Örnäs, Sorsele; *Anna Antonia*, f. 21/10 1851, g. 7/4 1871 m. Johan Ivar Grundström, bonde i Ammarnäs, Sorsele; *Marta Eleonora*, f. 1/11 1855, utflyttade till Umeå, d. på Piteå hospital 1913 eller 1914.

Tr.: Några upplysningar i anledning af C. M. af Robsons anförande till högl. Ridderskapets och Adelns protok. för den 15 dec. 1828 angående de förhållanden emellan lappar och nybyggare, som föranleda till afvittringarnes skyndsamma verkställande ...sammanskrefne i Juckasjärvi d. 18 apr. 1829 af *A. Fjellner*, missionär. Sthm 1829. - Då Sorsele lappallmoge firade konungafesten i Gillesnuole böndagen d. 9 juli 1843 skref Fj. ett lappskt poem, tr. i Norrlands Tidningar, suppl. 1 2/9 1843, äfven öfvers. till svenska i följ. n:r. - Ur hans handskrifter »Lappska fornsägnen i bunden och obunden stil», redigerade och utgaf prof. Otto Donner åtskilliga stycken i *Lieder der Lappen*, Hfors 1876, jämte bifogad tysk öfversättning. I Läsning för folket årg. 15 s. 341 lämnade Fjellner ett utdrag på svenska af lappska dikter om Solsönerna, som äfven öfversatts till engelska och finska. Han sysslade ock med en öfversättning af Sefströms katekes till finska och lappska.

4. **Carl Natanael Fjellström** (1878-97), f. i Arvidsjaur 16 maj 1820, son till khden i Arjeplog Carl Johan Fjellström; inskrefs i Piteå skola 1837, aflade stud. ex. vid Upsala univ. 6 juni 1844 och inskrefs. s. d. Efter där aflagd teol. ex. prästv. i Hsand 3 apr. 1847, komm. adj. i Luleå fr. 1 maj 1847, past. adj. i Arvidsjaur 20 okt. s. å., d:o i Arjeplog 26 apr. 1848 och tillika förordn. att förestå pastoralvården därst.; v. pastor i Arvidsjaur 28 mars 1849, v. pastor och skolmästare i Arjeplog 8 mars 1854, befullm. skolmästare därst. 1 maj s. å., tillika v. pastor i Arvidsjaur från 28 mars 1857; utn. khde i Arjeplog 21 sept. 1874, tilltr. 1875, khde i Sorsele 17 juli 1876, tilltr. 1 maj 1878. Afled 9 febr. 1897. Landstingsman.

G. 4/3 1851 m. *Christina Sofia Westerlund*, f. i Sorsele 25/3 1831, dotter till khden i Jockmock G. Westerlund; flyttade som änka till Arvidsjaur och afled där, aktad och saknad, 27/7 1908.

Barn: *Anna Christina*, f. 30/1 1852 i Arvidsjaur, d. 4/11 1854; *Johan August*, f. 8/11 1853, med. licentiat, extra provinsialläkare, d. i gamla hemmet Nyborg, Arvidsjaur, 29/3 1903; *Albert Natanael*, f. 23/7 1855, nämndeman och kyrkvärd, ägare af fädernehemmanet Nyborg; *Carl Gustaf*, f. 21/4 1857 i Arjeplog, kronojägare och kommunalordf., hemmansägare i Blattniksele, Sorsele; *Frans Valfrid*, f. 3/5 1859, skolmäst. vid statens lappskola i Arjeplog, sedan folkskollärare i Rumpeboda i Skåne; *Hugo Arvid*, f. 6/4 1861, teol. stud. i Upsala, d. för egen hand 1892 på St. Clara kyrkogård i Sthm; *Anna Sofia*, f. 9/1 1863, g. 10/7 1887 m. hemmansäg. Jonas Aug. Rönnholm i Nyby, Sorsele; *Selma Christina Johanna*, f. 9/1 1865, g. 18/2 1891 m. prosten o. khden P. O. Carlson i Hede; *Eva Catharina*, f. 19/3 1867, skollär:na i Högsjö, g. 5/9 1892 m. handl. Alfred Hugo Edholm i Afvaviken, Arjeplog, d. som änka 3/7 1911; *Clara Eleonora*, f. 15/7 1869, d. 22/2 1872; *Maria*, f. och död 11/4 1871; *Bertha Mathilda*, f. 7/11 1872, lärarinna i Göteborg; *Oscar Erik Abraham*, f. 10/5 1875, sinnesvag, d. å Piteå hospital 28/8 1912.

5. **Erik Svensson** (1898-1908), f. 21 jan. 1842 i Skucku by, Bergs s:n, föräldrar: hemmansägaren Sven Jönsson och Margareta Jönsdotter. Utan medel till ordentlig skolgång arbetade han mest på egen hand att förvärfva sig kunskaper, så att han kunde aflägga sin mogenhetsexamen vid Sthms gymn. 19 maj 1868; vik. adj. vid Östersunds allm. lärov. 1869-70; stud. i Upsala ht. 1870, extra lärare i Hsand, Svall och Göteborg under åren 1871-83, hvarefter han öfvergick till teologiska studier och prästv. i Hsand 19 apr. 1885; past. adj. i Norsjö maj 1885-juli 1888 och i Byske 1888-89, v. past. i Stensele 1889-91; utn. komm. i Kwickjock 29 apr. 1889, tilltr. 1 maj 1891; khde i Sorsele 4 juni 1897, tilltr. 1898. Mångsidig i sina intressen, såsom f.d. lärare i matematik och naturvetenskap, varm fosterlandsvän, landstingsman och ordf. i bevillningsberedningen o.s.v. Efter en 9 mils resa till Ammarnäs kapell afled han af lungsot 22 jan. 1908.

G. 19/9 1893 m. *Anna Bernhardina Engelmark*, f. 8/12 1862 i Älfsbyn, dotter af handl. Bernh. Engelmark och Sara Marg. Hedman. Khden Svenssons änka gifte om sig 28/10 1909 m. komm. i Rättvik Hjalmar Pontus Alner.

Barn: *Margareta*, f. i Kwickjock 25/7 1894, telegrafist; *Elsa*, f. 5/3 1896. De ha antagit namnet *Alner*.

6. **Anton Åden** (1909-12), f. 16 febr. 1852 i Nysätra, son af hemmansägaren Nils Olsson Åden i Lund och Ulrika Kristina Hansson. Afl. mogenhetsex. i Umeå 5 juni 1873, stud. i Upsala ht. 1875. Under kamp med fattigdom aflade han dimiss.ex. 30 maj 1885 och med dispens från de praktiska profven prästv. han 30 juli s. å. till v. past. i Häggdånger, d:o i Selånger 30 sept. s. å.; past. adj. i Lycksele 1 juni 1888, där han, med undantag af 2 månaders tjänstgöring som v. past. i Stensele, kvarstannade till 1892. Under denna tid hade han tillika kortare förordnanden 1888 och 1890 som vice pastor. Utn. komm. i Kall 19 okt. 1891, tilltr. 1 maj 1892 och 4 maj s. å. förordnad att bestrida prästerliga tjänstgöringen bland lappallmogen i Undersåkers pastorat. Khde i Sorsele 1908, tilltr. här våren 1909. Med försvagad hälsa efter de svåra färderna i Undersåkersfjällen hitkom han till pastoratet, där han äfven måste uthärda de besvärliga Ammarnäsresorna. Noggrann och plikttrogen, skicklig och intresserad för barnundervisning. Afled af hjärtfel 9 okt. 1912. (Minnes-teckning af *O. Rydholm* vid prästmötet i Luleå 1915.)

G. 14/6 1893 m. *Ingeborg Lovisa Grundahl*, f. 1/4 1866 i Stugun, dotter af inspektör Nils Ture Fritiof Grundahl och Anna Sofia Forssberg.

Barn: *Dagmar Ingeborg Sofia*, f. i Kall 1894; *Carl Mikael Antonius*, f. 1895, musikaliskt begåfvad, drunknade under badning vid Sorseleholmen 5/8 1910, 14 år; *Ernst Kristian August*, f. 1897; *Sylvia Lovisa Kristina*, f. 1900.

Tr.: Personalier vid tacksägelsen efter kyrkoherden Johannes Mörtsell i Stensele d. 22 juli 1888. Umeå 1888.